

eszménykergetők egyikének a lendítő eszközt bontja meg és az átirás épen azt nyesi le Vörösmartyról, ami lírai egyedülvalóságából született meg, ami a *szárguldozót* mutatja meg benne és minket is szárnyalásra nógat.

Ilyen értelemben kár volt ezt az egyik legnagyobb köllönket épen a szárnyaitól megfosztani. De szerzőnk mentségére szolgál, hogy a szárny nyesegetést módjával csinálta. Nyelve eléggé Vörösmarty világához szabott és ha — ami természetes —, az eredeti ízeit nem tudja is pótolni, talán mégis felkelti a vágyat az *igazi* Vörösmarty után.

Vajtai István.

Kádár László: A magyar nép tájszemlélete és Magyarország tájnevei
24 oldal + Magyarország tájainak térképe. Budapest, 1941. (A magyar táj- és népismeret könyvtára.)

A földgolyó tágasságából a magyar tájak kicsiny tereire, a világmindenség kozmikus jelenségeiből a hazai föld természeti-emberi kölcsönhatásaira korlátozódó érdeklődés korunk geográfiai irányzata. A nagy és átfogó munkák készítésének meddő, kísérletező korszaka elmúlt: egyre jobban érdekel a „séta bölcsőhelyem körül“, de itt aztán a jelen és múlt olyan gazdag értékleltára fogad, amely kárpótol a szűkre mért térért és akkora erővel kapaszkodhatunk meg a rögben, mely a régi látszat-eredmények helyett — idővel — bizonyára hasonlíthatatlanul mélyebb erkölcsi és tudományos eredményekre fog vezetni.

Egyelőre az alapoknál tartunk. Fundamentumot kell lerakni az új értelmezésű tájféldrajz számára, s kétszólamú, de azonos célokat vigyázó munka folyik a földrajz és néprajz területén. A geográfia a természeti erőket kutatja fel, melyek ősi fokon a táj életét irányították, megszabták s formálják ma is, — a néprajz táji alapon keresi a földet megülő ember gondolat- és érzésvilágának, gazdálkodásának, munkájának kifejezéseit. Tagadhatatlan, hogy hazai vonatkozásban a néprajz jár előbb sőt ez a tudomány veri a hidat is a földrajz számára, mikor etnikai csoportokba vidékek életközösségébe fogja az embert. Kétszeres öröm, mikor az azonos cél — hazánk életegységeinek igazi megismerése — felé haladó két tudomány találkozik, mikor olyan munkát láthatunk, mely a kísérletek, hipotézisek halmazából kiemelkedve a hazai táj és ember biztos talapzatába épült. Ilyen munka Kádár László dolgozata. Földrajzi nyomon elindulva veti fel a kérdést: mit jelent a magyar ember számára a táj? Nagy körültekintéssel válogatja a fogalmakat, a szavak útvesztőjében geográfiai érzékével megtalálja mindig a helyes ösvényt s óvakodik a tudomány skatulyázó módszerével merevvé tenni azt az életteljes, csupán összes érzék-szerveinken felül *még lelkünkkel is* befogadható komplexust, melyet a táj tartalmilag jelent. Fortiter in re, suaviter in modo, — ez Kádár jellegzetes módszere: gondos ecseteléssel tisztazza a táj lényegét, individuális voltát, életközelségét, a magyar ember és a táj kapcsolatát, a koncentrikus tájelhelyezkedést, de nem zárja le a fejtegetéseket, nem teszi holttá a fogalmakat, hanem rámutat a fokozatos fejlődési lehetőségekre, egyben arra, ami a tudomány exakt módszereivel már nem is érzékelhető: a táj élő, szervesen fejlődő, átalakuló, ható és hatásokat befogadó, lelkesítő és lelket kívánó fogalom.

Fontos tanulságként állapítja meg Kádár dolgozata, hogy szigorú tájelhatárolást végezni lehetetlenség a természetben: a tájak egymásba fonódva, egymást félig elfedve léteznek, de tartalmi jegyeik is változnak úgyannyira, hogy ma esetleg nem is jelenti ugyanazt a földdarabot a név, mint amit jelentett néhány száz évvel ezelőtt.

(Tanulságos a közelmúlt példáiból Kárpátalja!) Igen helyesen mutat arra, hogy a tudományos, mesterséges, közigazgatási eredetű tájnevek üresen zörögnek, használatukat az élő nép sohasem — vagy pedig csak teljesen átalakítva — fogadja el.

A tájneveket veszi sorra ez után. Csoportjai: tulajdonságot, viszonylatot kifejező tájnevek, folyónevekkel kapcsolatosak, közigazgatási és ismeretlen eredetűek. A kategóriákat bőséges, teljességre törekvő példatárrel és felsorolásokkal tölti meg. E csoportokat s a bennük található fejtegetéseket a tájak iránt érdeklődő még akkor is a legnagyobb haszonnal olvashatja, ha észreveszi bennük, valamint a gondosan készített térképmellékleten — erre egyébként *Kádár* is hivatkozik — a hiányosságot. Első ily irányú munkában azonban természetes ez s mi sem gáncsként említjük.

A geográfus tanári munkájában, igen jó segítőtársra lel *Kádár*-nál. Erős kifejezőkészséggel és lényeglátással leírva találja meg a dolgozatban a táji ismertető jegyeket s ezeket — transzponálva növendékei szemléleti síkjára — a tájérzékelés iskolai alapjaivá teheti. Rámutat *Kádár* az iskolai földrajzi oktatás több elnevezésbeli (Duna-Tisza köze, Északkeleti- és Északnyugati-Felvidék, Nagy Alföld), főleg azonban több alapvető hibájára, illetve hiányosságára. Legfőként a földrajznak lélekkel való megtöltése érdekében ajánljuk geográfus-kartársainknak e munka elolvasását, — tudományos ambícióval rendelkezők természetesen igen sok indíttatást kapnak ahhoz is, hogy a tág kereteket kítöltsék s a kezdeti nehézségeken átsegítve a tájföldrajz szekerét, méltó helyet biztosítsanak számára az iskolai oktatásban is.

Aldobolyi Nagy Miklós.

Ferdinandy Mihály: Mi magyarok. (Tíz tanulmány a magyar történelemből.) Rózsavölgyi és Társa kiadása. Budapest. 1941.

A nemzetek belső életalakulását vizsgáló művelődéstörténelem egyre nagyobb figyelemmel fordul — a néprajz, pszichográfia és irodalomtörténet sürgetésére — az ősi hagyománykincsben rejlő nemzeti jellemvonások magyarázata felé. Ehhez igen bő anyagot szolgáltat a primitív vallási felfogásból és a misztikus világ-szemléletből táplálkozó népi mondakincs. Az okleveles forrásanyag és egyéb egykorú kútfők mellett ézt a két tényezőt vonja be vizsgálódási körébe Ferdinandy, hogy a magyarság népi-politikai életrajzának két összetevő vonására rámutasson. Ezek pedig: a magyarságnak Délkelet-Európában való elhelyezkedése egy birodalmi gondolat sorsformáló keretei között, továbbá kialakítása egy sajátos nyelvnek, melyen Istenével beszélhet. Így a mű alapcélzata, sőt egész eszmejárása oknyomozás a szónak etimológiai értelmében. Az ilyen fajta történeti műfaj természetszerűleg vívhat ki magával szemben kritikát, módosító vagy bíráló észrevételeket az anyagválasztás mennyiségét, az események beállítását vagyis a témanézés minőségét illetően. De ezek nem a mű fogyatékoságát, hanem a magyar történelem értelmezési szempontjainak sokrétűségét jelentenék.

A könyv a magyar történeti sorsnak végigelmélkedése. A törzsi, majd a nemzeti fejlődés fordulóit kutatja és célja jelentőségüket felmérni.

Egyébként is a szerzőnek újszerű elemzőkészsége sokszor bizonyos költői modorosságot árul el, melyben a historikus reális témakezelését háttérbe szorítja az ihletből fűtött fantázia szabadabb járása. A beleérzés és a tárgyias adatokon nyugvó pozitív okfejtés helyes aránya azonban egy tudományos igényű műben sohasem tolódhat el, mert különben pl. a mondaelemzés irodalmi követelményeit a misztikus hajlamú képzelődés csalóka színjátéka fogja befolyásolni. Ez is oka annak, hogy Ferdinandynek valóságos logikai gyökérből kinövő magyarázat-kísérletei olykor ön-